Date:________ Day:________

سوال:

تعارف:

رحمان بابا په کال ۱۰۴۲ هجري کې
په بهادر کلي پېښور کې پیدا شوی دی
رحمان بابا تعلق د مومند سره دی. بابا د خوشحال
خټک د پېر همعصر وو. پېر او هغې وخت کې د پښتو
ژبې دې زیات مشهور شاعر رحمان بابا دی
دې مشهورتیا وجه یې د شاعرۍ اولسي رنګ دی.
رحمان بابا قام له پوره قطب دی. او د شاعرۍ بنسټیز
اړخونه یې اخلاقي، صوفیانه او عشقیه دي. رحمان
بابا مزار په هزار خوانۍ کې دی.

۱) د رحمان بابا د شاعرۍ بنسټیز اړخونه:

i) اخلاقي شاعري:

علم او کړې هیڅ عمل ور باندې نه کړې
لکه طفل هسې لوبې په کتاب کړې

رحمان بابا په دې شعر کې غواړي چې کوم سړی
علم حاصل کړي او بیا په هغې علم باندې عمل
نه کړي. نو هغې انسان مثال د هغه ماشوم
دی چې هسې کتاب سره لوبې کوي. د علم اصل
مقصد تر عمل پورې کول دي.

Date: ________ Day: ________

ـــه د زړه راز به يار ته نه وائې رحمانه
هغه يار به يار لري ته به رسوا کړي.

شاعر فرمائي چې په ژوند کښې به د راز نه کار
اخلې. ځکه چې کله سړی چاته د زړه راز ادائي نو
هغه کس ئې بيا چا ته اوائي. نو په دغه وجه خاموشي
او د خپل راز خپل هر پوري ساتل ضروري دي.

ـــه کوهې مه کنه د بل سړي په لاره کښې
چرې ستا به د کوهي په لاره لار شي

رحمان بابا فرمائي چې چرې څوک د بل چا بد مه
غواړه. د هر انسان بد چې انسان هيڅ ته
وازي په دغه وجه همېشه د بل انسان ښه
غواړه نو هغه انسان همېشه مخ په ترقۍ ځي.

ـــه دهقان کر په لوړه زمکه باندې نه کړي
سرکوزی کوه چې بڼ دې مرغزار شي

په دې شعر کښې رحمان بابا وائي چې انسان
له خپل ځان کښې عاجزي پيدا کول پکار دي. ځکه
چې کوم زمیندار په لوړه ځمکه باندې فصل نه کړي
هغه شان انسان له چې لوئي نه دې پکار خپل

ځان لپنې عاجزي پیدا کو پکار دي چې کامیابي ترلاسه کړي.

(ii) عشقیه شاعري:

زه عاشق یم سروکار مې دې له عشقه
نه خلیل، نه داودزی یم، نه مومند.

رحمان بابا وائي چې ځما واحد پښتان دا دې چې زه یو عاشق یم څه واحد کار صرف عشق کول دي، ځکه ~~مسا~~ پښتان د پاره د قبیلو د ضرورت نشته.

که چا لار د عاشقۍ وي ورکه کړې
زه رحمان د ګمراهانو رهنما یم

رحمان بابا فرمائي که چاله عشق کول نه راځي او رښتینې محبت د لارې نه نه یې خبر نو څه به ور ته رښتینې محبت او عشق لار اوښوم. رحمان بابا د خپل عشق او محبت نه د وره مخلوقې تل وایي هغه صرف عشق سره تعلق لري.

Date: ________ Day: ________

ے: مشکله یو ځلي چې شي زړه لره لاس یوځي
دوه ویشته به دي ورکړم په جهان

رحمان بابا خپل محبوب سره د انتها مینې اظهار کړے دے وائي چې ستا د زړه قیمت څه په نظر کښې د ټول جهان نه زیات دے. ځکه په ستا یو د زړه لره به درست جهان به بدل کښې تا چالاو ورکړم.

iii) صوفیانه شاعري:

ے: که صورت د محمد نه وے پیدا
خدائے به پیدا کړي نه وه دا دنیا.

رحمان بابا فرمائي چې دنیا د پیدا کیدو دا ور وجه د محمد ﷺ ذات مبارک دے. دا دنیا صرف او صرف د محمد ﷺ د پاره پیدا دا. ځکه چې حضور رحمت اللعالمین وه. او د الله خپل بشوګ نبي د پاره دا دنیا پیدا کړې ده.

ے دا حجاب چې نور عالم ئي حجاب بولي
دا لحا او یار ترمینځه حجاب نه دے.

چونکه رحمان بابا یو صوفي او د او تعلق ځ

Date: ________ Day: ________

وحدت الوجود سره وه. نو په دغه شعر کښې هغه
د حقې طرف ته اشاره کړې ده. فرمائي چې دا حجاب
څه دا پاره حجاب نه دے. ځکه چې د فراق وجود
څو هر ځائے کښې موجود دے. او څه چې هر طرف
د محسوس کوم.

ے عجب بنده چې دا درست جهان څه شي
چې بادشاه د درست جهان چې د موندے.

رحمان بابا فرمائي چونکه څه د درست جهان
بادشاه په مینه کښې ناست یم. نو دا به هسې غلط
نه وي چې د ټول جهان څه شي ځکه چې د ټول
جهان بادشاه سره څه مینه د محبت دے.

ے ښاد در ~~بادشا~~ ګدایان واړه بادشاهان دي
هو چې ښاد دره وګې در په در شي.

اصل بادشاهي او کامیابي د خپل رب په مینه کښې
دا رحمان بابا هم دغې طرف ته اشاره کړې ده وائي
چې څوک د خپل رب سره مینه ساتي هغې د دنیا
بادشاهان دي او څوک چې د خپل رب در په در نه دي
هغې در په در شي.

Date: ______ Day: ______

خلاصه بحث:

رحمان بابا شاعري په اولني رنګ لري او ټول صوفیانه، ساده او سپېڅلي رنګ کښې جوړه شوېده شاعري کړې ده. د شاعرۍ بنسټ او اړخونه کښې ئې اخلاقي، صوفیانه او عشقیه شاعري شامله ده. او دا به وئیل غلط نه وي چې رحمان بابا د پښتو ژبې ټولو نه زیات مشهور شاعر دے.

سوال:

تعارف:

حمزه بابا په کال 1907ء کښې په شنهي کوټل کښې پیدا شو. حمزه بابا د پښتو شاعرانو کښې یو مشهور شاعر دے. حمزه بابا نه صرف شعر بلکه د پښتو په نثر هم ډېر زیات کار کړے دے. حمزه بابا ته د پښتو غزل بابا هم وائیلی شي. حمزه بابا یو صوفي هم وو چې د وحدت الوجود قائل وو. او دا رنګ ئې په شاعرۍ کښې ښه ښکاره دے. د حمزه بابا د شاعرۍ بنسټ او اړخونه عشقیه، قافیه او صوفیانه دا. بابا په کال 1998ء کښې وفات شو.

۱) د حمزه بابا د شاعرۍ بنسټ او اړخونه:

Date: ______ Day: ______

۱) قامي شاعري:

← حمزه سفر که د حجاز وي نو هم
زه د پښتون د قافلو سره یم

حمزه بابا فرمائي که چېرې څوک د حجاز یعني د مکې
په سفر هم تو څه به بیا هم د پښتون او د افغان
د قافلو سره یم. حمزه بابا د خپل قام سره د
مینې اظهار کړے دے.

← اغیار چې وائي چې د دوزخ ژبه ده
څه به جنت د پښتو سره یم.

د پښتو ژبې سره د خپل مینې اظهار کړے دے وائي
چې پښتو د دوزخ ژبه وائي خو مونږ پښتانه
په جنت کښې هم خپله ژبه وایو. او جنت
ته به د خپل پښتو ژبې سره ځو.

← خدائے یم پیدا کړے په اسلام او مسلمان میشن
خپله هم افغان یم او هم یم په افغان میشن.

حمزه بابا فرمائي چې زه خدائے مسلمان پیدا کړے
یم او په دغه وجه څه اسلام او مسلمان سره
مینه چې څنګه چې یو مسلمان سره مینه د ځ شان

څه په ټام افغانانو او افغانستان مې مینه
دا.

ii) **عشقیه شاعري:**

څومره زیرکي په ساده ګۍ کښې هم د حسن ده.
ته چې په محفل کښې په پرادو سترګو راګورې.

حمزه بابا وائي چې څه جانان قبل ځان ته ساده
وائي. خو دهغه په ساده ګۍ کښې هم چېره او هوښیار تیا
دا. او دهغه او هوښیارتیا دې نه وانځ دا چې هغه
ما ته په محفل پرادو سترګو ما ته ګورې.

څومره بوره پریشان دا شان عاشق وم
صاد بل په شیر کښې ښکول کړې زلفې ستا.

حمزه بابا وائي چې زه ستا نه معافي غواړم ځکه
چې څه پریشان وم او ما په غلطۍ کښې ستا زلفې
ښکل کړې.

چې مې ښوخې وې پریشانه او س پریشان یم
ما عادي د تغافل کړې زلفې ست.

د جانان ټوله زلفې د هر عاشق ښه ښې وې.
حمزه بابا هم د هغې طرف ته اشاره کړې دا

Date:________ Day:________

وائي چې څه د جانان ولاړ زلفې هوا ښې وي.
او دا اوس چې نه اخته لحاظ نه کېږي نو دا غلطي څه
دا چې ما محبوب زلفې د تفاؤل علامت کړې.

(iii) صوفيانه شاعري:

اشنا ته يوه ځې خو ستا ننداره
هر مېش جدا جدا اوکړه.

حمزه بابا د وحدت الوجود قائل وو. نو په دغه شعر کې هم حمزه بابا همغې طرف اشاره کړې ده. وائي چې د الله پاک يو وجود دے خو هر مېن د خپل ديدار په مختلف طريقے ماندې کېږي.

چې وحدت د ښائيست چې اوليد
هلته خبر شوم چې د جانانه څه.

حمزه بابا فرمائي چې کله څه د تصوف په لاره راغلم نو معلومه شوه او ښکاره شوه چې دا ټول حسن خو يو دے. او په دغه وجه څه خبر شوم چې اصل کې څه ذات څه دے او څه قوم.

س: ته که ان وینې نو راشه حمزه اووینه
او ته دې پوره کړه مجاب چې زه حمزه اووینم

ج: مطلب ته دا دی چې که چرې څوک ته غزل خان لیدل غواړي نو حمزه ته اوګوره او هغه به تاته اوګوري نو ما ته به یکښې حمزه ښکاره شي. اصل کښې داد وحدت الوجود د فلسفې ښکاره کوي چې معنې مطابق به ټول جهان کښې هر ځای لو د خدای وجود دے.

خلاصه بحث:

نو پوره بحث نه دا څرګنده واضح دا چې حمزه بابا د پښتون ژبې لوغوړ شاعر دے. چې په هر صنف ئې لیک کړے دے. او په خاصه توګه ماندې د پښتو غزل د پر مختګ بوټي دے او په دغه وجه ورته د پښتو ژبې غزل بابا هم وائي.

س: شا په انګلو کښې رحمزه د وینې سره دي
ته شوې د پښتو غزله څوان څه دي بابا کړم.

Date: ______ Day: ______

سوال: اولسي ادب:

اولسي ادب هغه ادب ته وايل کيږي چې د کوم چې ليکوال نه وي معلوم. او دا يو نسل نه بل نسل ته په سينه په سينه منتقل کيږي. دا ادب د اقوام د ژوند هنداره وي. دا د معاشرې هر سړي او هر ماشوم ته په خوله ياد وي. اکثر داويل شي چې اولسي ادب په شاعرۍ په رنګ وي. خو اصل کې دا په نثر کې هم ليدل شي لکه په پښتو کې قيصې.

۱) د پښتو اولسي ادب اصناف:

۱) لوبه:

دا د پښتو اولسي ادب يو مشهور صنف دی. چې اکثر د خوشالۍ په موقع په ټنګ ټکور سره او د ګډون په اداز ويل شي.

ساخت:

دوی دوه مصرعو ته سر ويل شي. چې اکثر د وهمه ټپکي وروه وي. ورپسې دري ۲ قافيه مصرعې وي او بيا د سر په ۲ وزن مصرعې ويل شي.

شاد خاني په ګلي راغلې خو سيلاب ملکه
شي به خراب ملکه

Date: ________ Day: ________

ستا د خاني کلي برباد وینمه
د غریبانو کور اباد وینمه
غنم خیښتي واړه به فریاد وینمه

ستا کله څپال وچې به راشي هم سیلاب ملک
شي به خراب ملکه.

2) ټپه:

دا د پښتو شعرونو زیات مشهور صنف دے. دا د پښتنو د زړونو ترجمان دے.

ساخت:

دا په دوه مصرعو مانزي مشتمل وي. ړومبۍ مصرعه وړه وي چې په 9 سیلابونو مشتمل وي او دویمه مصرعه په 13 سیلابونو مشتمل وي.

ے سړے په لوګو نه سړے کیږي
سړے هغه وي چې ئې کار د سړو وینه.

ے توري جامې واچوه یاره
توري جامې دو سره چهره ډېر مزه کوینه.

Date: ________ Day: ________

ے فلک په وبخښه جانان د ویني
زه بدنصیبه ئې په خوب کښې نه وینمه.

ے زړه مې سوری وینې ترې بهیږي
د غم لښکر چن ځرې پکښې جاړي جوړوینه.

ے مخ د ګلاب شونډې د یانړي
لکه په جام کښې د ګلابو یانړي وینه.

ے ستا یوې روزې خندا وا.
زه به ژړه درپسې ټول عمر کومه.

ے جانان د مور په پلاره خوږ دے
ځکه مې او خکې د نیاز بیتون ستر کون زینه.

3) چاربیته:
دا هم د پښتو ادب مشهور صنف دے.
دا چاربیته ساده هم د لوبه بیشادا دے ځو
دې کښې څلور بیتونه وي. او هم قافیه مصرے
ئې په وزن برابر وي.

ے حمزه که د پښتون د غزل پلار غني دے
ګوهر ځکه د احسن طلبګار غني دے

Date: ____ Day: ____

ګوهر دے د چمن نه دسا مزاج برخلاف
منکرے د نانوانون ټل د راج برخلاف
د غیرون به ځا الشر دے د علاج برخلاف

نمري کښي د بیرانون څه سردار غني دے
ګوهر څکه د امن طلب څار غني دے.

4) تخیل :
دا داو سي او د هغه انف دے چي
پلني، بوه جمرعه ينهه ئې او هغه بابار وئيل شي.
او په د هغه وجه ور ته تخیل هم وائي.

5) څه چې به چغو چغو ژاړم
وې خانه وې؟

څه د چینې په کور او ور او لګیدنه
وې خانه وې؟

زه چې پېړه اشوم لو به ژړا شوم
وې خانه وې!

به دنیا څو نصیب به چرته شوے
وې خانه وې؟

Date: ______ Day: ______

د غنچو ښکرګو میرمن راغله
دې خانه وي؟

په غنچو غنچو رانه ګوري ما اسیزینه
دې خانه وي؟

۵) سندره :

دا هم د پښتو د اولسي ادب یو مشهور او منلی صنف دی.
ساخت یې دوبي پیشان دی. سری یې په دوه مصرعو مشتمل وي. او بیا ورپسې هم قافیه مصرعې وي چې تعداد یې د ۳ - ۱۵ پورې وي او بیا سر په هم وزن مصرعې وي.

ے ځانه خاپیرون ګرې سنګار دې
زړګی مې بې قرار دے اوس غواړي دیدانونه.

ځانه ګرې سنګار ده خاپیرون دې
حسن غګ په بلول جهان کښې د خاوندون دې
شرګې پیزوان یې او یزان ځه به نمرون دې

بل یې په غاره کښې د سرون یاقوتون هار دې
زړګی مې بې قرار دے اوس غواړي دیدانونه.

Date:________ Day:________

16 بدله:

دا د اولسي ادب هغه صنف دی چې پکښې هر شعر قافیه اور ردیف د یو بل نه بدل وي.

یوه قیصه درته کوم د ګل په رنګ
چې د سرې شپې د خوب تر ګې نه ځم

د اکبر بادشاه په زمانه کښې زما لاله
یوه عاشق وه قیصه وم دي له احواله

چې وګورو د ښوالنډي څلي نه بره
چې اوس خماري د هغه ګوان دغزه دبره

د یوده ښې د ساتلي مزیدار
چې محبت به ئې د وسره کوه بسیار

دي سپوږه ته دکې اصلي وي ډکو نګرون
چې شر نګار به ئې کوه په لاره رو.

دا شر نګار د شیر بانوں بي بي تر غوږ شه.
دي اواز سره ئې زمه الله ټلګ شه.